

სასახლესი ფურცელი

სურათებიანი ჟამათი

გაზეთის № 71

დაგასტების № 13

კვირა, 24 აგვისტო 1914 წ.

† არმენის პაპი პიო X.

მოჯალაბე

ისტორიული მოთხრობა.

(იხ. სურათებიანი დამატება № 12)

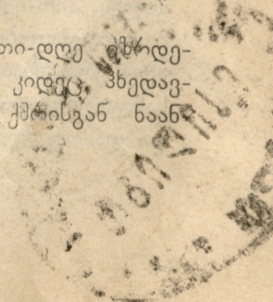
ამ საქმეს მეტად საიდუმლოდ ინახავდნენ სასახლეში, მაგრამ ის ჩინებულად გაიგეს ძმებმა ბატონიშვილებმა და სუჯუნაში შეთქმულობა მოახდინეს... თესლი სანაქებოდ დამზადებულ ნიადგში ჩაეშვა და ბატონიშვილებმა გულდამშვიდებით დაუწყეს მოლოდინი ნაანდერძევი საქმის ჩაფუშვას.

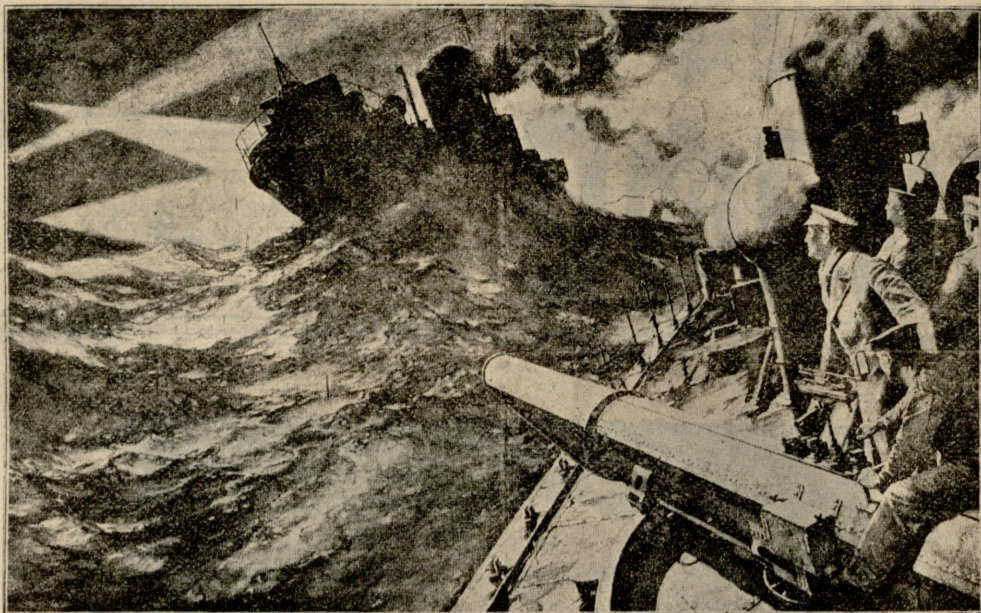
როგორც ვხედავთ, ზემომოყვანილი და ბევრიც სხვა მიზეზთა გამო, დავითმა 11 წლის მთავრობაში, ვერ დაიმსახურა თავად-აზნაურთა უმრავლესობის სიყვარული და ნდობა. ამ სახით, პირველად მან ჩაუშვა თავის ქვეშევრდომთა გულში უკმაყოფილების ნაპერწკალი, რაც შემდეგ გაღვივდა და „ოდიშის შუიარაღებული ამბოხების“ სახელით დაუქრობელ ცეცხლად მოედვა მთელს მხარეს... მაგრამ სანამ ამია აწერას შეუდგებოდე, საჭიროდ მიმაჩნია კიდევ რამდენიმე სტრიქონი დაუთმო ამბოხების გამომწვევ მიზეზებს.

უკანასკნელი მთავარი ოდიშისა — დავითი გარდაიცვალა 1853 წელს და მალე ამის შემდეგ, მისი ძის ნიკოლოზის დაწლოვანებამდის, რუსეთის მეფისგან, ოდიშის მართველად დაინიშნა ქვრივი დედოფალი — ეკატერინე და ამით სამთავრო ტახტმა ერთი ზედმეტი და ძლიერი მტერი შეიძინა. დადიანი გრიგოლი ლევანის ძე, ძმა მთავრისა, თავის ძმის — დავითის გარდაცვალების შემდეგ, თვითონ მოელოდა დანიშნვას ოდიშის მართველად და რა — რომ იმედი გაუცრუვდა, გულში შური და მტრობა დაებადა არა თუ პირად თავის რძლის — ეკატერინესადმი, არამედ თვით სამთავრო ტახტისადმიც და ამის გამო მოხერხებულად ეძებდა მარჯვე შემთხვევას, რომ სამუდამოდ ჩაეფუშა ოდიშის ავტონომიური მართვა-გამგეობა... გარდა იმისა, რომ გრიგოლი ძლიერი იყო ჩამომავლობით, მას სხვა კავშირიც

ჰქონდა იმ დროის გავლენიან ოჯახებთან: საზოგადოდ ბატონიშვილებს იმის გამზრდელ — ძიძიშვილებად მოჰქონდათ თავი, რადგანაც ის იყო გაზრდილი ტაია ბატონიშვილის ოჯახისა და გაზდილობა კი ისე მალალ საფეხურზე იდგა იმ დროს ოდიშში, რომ სულ ადვილი იყო გაზხდელს თავის საკუთარი შვილს შეეწერა გაზრდილისთვის. ამასთან ფალავებიც გრიგოლის ერთგული მომხრენი იყვნენ და ეს გვარები თავის ნათესავებით, მოყვრებით და მეგობრებით ერთობ ძლიერ წრეს წარმოადგენდა ერთსმეორეზე მტკიცედ გადაბმულ-გადმობმულს, რომელსაც მეთაურობდა გრიგოლი... ესეც არ ყოფილიყო, თვითონ ეკატერინემაც ვერ შესძლო ქვეშევრდომთა გულის მოგება; იმანაც აღმაცერად დაუწყო ყურება მაღალი წოდების წარმომადგენლებს და უფრო იმათ, რომელნიც რუსის სამსახურში იმყოფებოდნენ. როგორც დავითს, თავის სიცოცხლეში, ისე ეკატერინესაც, თავის მართველობის დროს, სასაცილოდ არ ყოფნიდათ ის მხრებ აჭრელებული თავადები, რომელთაც ასე თუ ისე თავი ესახლებინათ რუსის სამსახურში. ასეთ პირებს სასახლეში არ იღებდნენ და თუ იღებდნენ, ჰკიცხავდნენ, დასცილოდნენ, და ამცირებდნენ. ასეთი მიმართულებით, დედოფალმა მტრად გადაიკიდა, სხვათა შორის, თავადი ელიზბარი ბატონიშვილიც, „დიდი ნიკოს“ შვილების შემდეგ პირველი კაცი მთელს ოდიშში, რომელსაც გარს ეხვია თავადები: მხეიძები, მიქაძები, დგებუაძები და სხ. — ელაზბარს ორი შვილი ჰყავდა რუსის ჯარის აფიცრად და რამდენად ამით მას თავი მოსწონდა, იმდენად ფასი არ ჰქონდა დედოფლის თვალში. ეს არ მოსწონდა ელიზბარს და თავის მომხრე თავადებს ამზადებდა მარჯვე შემთხვევისთვის. გარდა ამისა ოდიშის თავადები და აზნაურები, უმეტესად დაბალი წოდება, ხედავდნენ რუსის მართველობას იმერთ-გურიაში და რამდენადაც თვალს იქით რჩებოდნენ, იმდენად ნდობა ეკარგებოდათ სამთავრო ტახტისადმი.

ამ სახით, როცა შინაური უკმაყოფილება დღითიდღე მზრდებოდა, რასაც ვერ ჰხედავდა დედოფალი, ან იქნება კიდევ, ჰხედავდა, მაგრამ არ ეუბებოდა, 1855 წელს განიზრახა ქმრისგან ნაან

ინგლისის ნაღმოსანს იერიში მიაქვს გერმანელების კრეისერზე.

დერძევი საქმის დამთავრება—ხატის გადმოსვენება სუჯუნდინ მარტვილში. დაითანხმა თეოფანე ჭყონდიდელი და გაგზავნა სუჯუნაში თავის უმცროსი მახლი, ბოქაულთუხუცესი კონსტანტინე დიდძალი მხლებლებით, რომ წამოესვენებინათ ხატი, მაგრამ „დიდი ნიკოს“ შეიღებისაგან წინ და წინ მომზადებული საეკლესიო აზნაურები და გლეხები მარჯვედ წამოიშალნენ და არა თუ არ დაანებეს ხატი, ბევრიც სცემეს ბოქაულთუხუცესის კაცებს და სწორედ უბედურობა დატრიალდებოდა, რომ კონსტანტინე დაჩქარებით არ გაბრუნებულყო უკანვე. ერთის მხრით, ამ გარემოებამაც მტრად გადაჰკიდა დედოფალს მთელი საქონდიდლო და უფრო იმან, რომ ხალხის მეთაური, საეკლესიო აზნაურები—ძმები: მეთო და ივა-ბერი ხოშტარიები, წინააღმდეგობისთვის, პირველი ჯაჭვით შებორკილი, მურის ციხეში დაატყვევა დედოფალმა და მეორე გადასახლა მცხეთის მონასტერში, სადაც მალე გარდაიცვალა.

რამდენიც დრო გადიოდა, იმდენად იზრდებოდა უკმაყოფილება სასახლის წინააღმდეგ, იმდენად უფრო ყველა წოდების პირს თვალი რუსებისკენ ეჭირა... ამ დროს დედოფალს შეეძლო მინდობოდა მხოლოდ თავის უმცროს მახლს—კონსტანტინეს და ჩიქოვანებს, მაგრამ ამათი ძალა წვეთი იყო ზღვაში, დედოფლის წინააღმდეგ საიდუმლოდ ამხედრებულ ძალასთან. ასეთი შინაური აწეწილარული მდგომარეობას და უფრო თათრის ომს შედეგად მოჰყვა, ეგრედწოდებული „ბუნტი“, რომელმაც დაჩქარებით შეუმოკლა დღე ოდიშის თვითმართველობასაც.

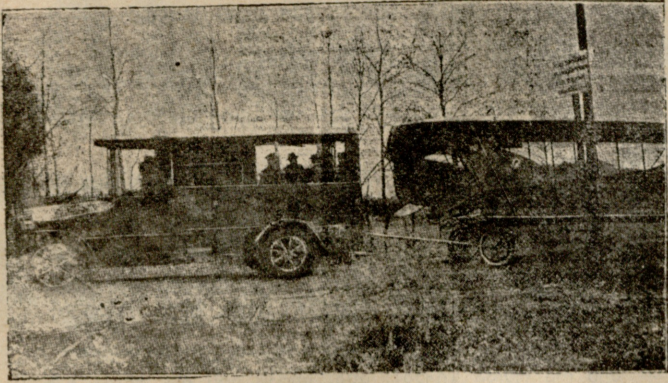
1855 წელს რუს-თათარს შორის ჩამოვარდა ზავი და იმავე წელს მოხდა მოსკოვში რუსეთის წევის—ალექსანდრე ნიკოლოზის ძის დავიერგვინებაც. ამ დღესასწაულზე მიწვეული იყო დედოფალი ეკატერინეც, სადაც ის აუცილებლად უნდა წასულიყო, მაგრამ ვისთვის უნდა დაეტოვებინა ოდიში?—აი საქირბოროტო საკითხი, რომელიც მას მოსვენებას არ აძლევდა... მეტი გზა არ იყო, უნდოდა თუ არა, ისევ თავისი უფროსი მახლისთვის, გრიგოლისთვის უნდა მიემართა, იმისთვის უნდა გადაეცა ოდიშის დროებითი მართველობა... მაგრამ, რა კი პირველი უკანასკნელს ეჭვის თვალთ უყურებდა, საჭიროდ დაინახა დედოფალმა ისეთი წესდება შეედგინა, ისეთს განსაზღვრულ ფარგალში ჩაეყენებინა თავისი მოადგილე, რომ ამ უკანასკნელს, თავის შეხედულებით, არ შესძლებოდა თვით უმნიშვნელო განკარგულების მოხდენაც. ამ აზრით, მოხერხებული წესდების შედგენა დედოფალმა დაავალა თავის მდივანს—თ-დს ირ. ლორთქიანიძეს... წესდების ორკოფული აზრით, დედოფლის მოადგილე ახსნილიც იყო და დაბმულიც: ცალის ხელით ეძლეოდა განუსაზღვრელი უფლება და მეორე ხელით ერთმეოდა ყოველგვარი დამოუკიდებლობა... მართალია, წესდების ძალით, გრიგოლი ხდებოდა ოდიშის დროებით გამგედ, მაგრამ იმავე წესდებით, მისი ძმა, ბოქაულთუხუცესი კონსტანტინე არა თუ არ ემორჩილებოდა მთავრის მოადგილეს, პირ-იქით, ის თითქმის უფრო მეტად იყო აღჭურვილი დამოუკიდებლობით, ვიდრე გრიგოლი. ამავე დროს, იმავე წესდებით, არც ერთ ძმათაგანს არ ემორჩილებოდა და ანგარიშს არ აძლევდა სახლთუხუცესი—თ-დი დავითი ჩიქოვანი. ამ უკანასკნელს ევალეობა დამოუკიდებლად და ისიც დაჩქარებით აღედგინა თათრისგან გა-

ნადგურებულ-გადამწვარი სასახლეები, მაგრამ რაკი ზუგდიდის სასახლეს არც ისე ადვილად ეშველებოდა რამე, თავდაპირველად სალხინოს სასახლე უნდა გაეახლებინა, რომ რუსეთიდან დაბრუნებულ დედოფალს, მასში შესძლებოდა ცხოვრება. ამასთან, მასვე უნდა აეკრიბა, ხალხში ვალად დარჩენილი, ხარკი და საზოგადოდ, უნდა ეზრუნა სასახლის მდგომარეობის გაუმჯობესობა—კეთილდღეობისთვის. დავალეულ საქმეებში, წესდების ძალით, სახლთუხუცესს მხოლოდ დედოფლისთვის უნდა გაეწია ანგარიში.

ამ სახით შემუშავებულმა წესდებამ გრიგოლს მწარედ უკბინა გულზე, მაგრამ წყენა დამალა და განზრახ მოიწონა კიდევ... ამის შემდეგ, მეტად იმედმოცემული დედოფალი მხიარულად გაემგზავრა რუსეთს.

სახლთუხუცესი მაგრად ჩაება დაკისრებულ საქმეში: ის ცეცხლივით მოედვა ყმებს... მისი ბრძანებით, ცალკე ცემა-ტყეპით, ახდევინებდნენ, შემოსეულ თუ შინაურ მტრებისგან გაყვლილ-გაძვალტყავებულ ხალხს რამდენიმე წლით ვალად დარჩენილ ხარკს, ცალკე არ ასვენებდნენ სხვა და სხვაგვარი ახალი ხარკის აკრებით: მიჰყავდათ ხარი, ძროხა, ცხვარი, თხა და თვით უკანასკნელი ქათამიც და ცალკე ასობით ერეკებოდნენ სალხინოს სასახლეში სამუშაოდ... ხალხი გმინავდა აუტანელ უღელს ქვეშ, მაგრამ ვინ იყო გამკითხავი? სახლთუხუცესი სულ იმას გაიძახოდა, რომ ხალხს ახლა ღვთის სალოცავათაც არ სცალიან, ხუთი ხელიც რომ ჰქონდეს, ხუთივეთ სასახლისთვის უნდა იმუშაოს და რაც-რამ სახლშიაც გააჩნია, ისიც აქ უნდა მოიტანოს... არ სჭამდა, არ სვამდა, არ იმოსებოდა ხალხი, ის თვალეში შესცქეროდა სახლთუხუცესს და წვითა და დაგვით იხდიდა ხარკს, თან მიდიოდა სასახლეში სამუშაოდ, მიდიოდა თავის საკუთარი ხარჯით; 1) მაგრამ რაკი სასახლეში სამუშაო ერთობ დიდხნის იყო და ერთბაშად დამზადებული საქმლის წამოღება მოუხერხებელი იყო, მუშებს მიჰქონდათ სიმინდი, რომ სასახლის წისქვილებში ეფქვათ და თითონ ემზადებინათ საქმელი. ეს კიდევ უხაროდა სახლთუხუცესს; ამით, შემოსავლის ერთი ზედმეტი წყარო უჩნდებოდა. მისი ბრძანებით მუშის სიმინდიდან იღებდნენ განსაზღვრულ ნაწილს, დაფქვის ბაჟს - მინდს, რაც აკლდებოდა უამისოდაც ხარკით სულამოხდილ ყმას და ემატებოდა ბატონს. ამ სახით, გამოიჩინა სრულიად ახალი ხარკი, ისიც სახლთუხუცესის ნებით, რაც სამთავრო დებულების არც ერთ მუხლში აღნიშნული არ იყო. ეს იწყინეს მუშებმა და შესჩივლეს სახლთუხუცესს, მაგრამ მან საჩივრის მოსმენაც არ ინება. ამან გააღიზიანა მუშები და უკმაყოფილებაც დაჰბადა მათში. ცოტა კიდევ და ამ ნიადაგზე შეთქმულობამაც იჩინა თავი და ამა თუ იმ სახით უკმაყოფილებაც მალე უნდა გამოაშკარავებულიყო. მაგრამ დროზე გაიგო ეს აზრი სახლთუხუცესმა, მიიღო მრუდე ზო-

1) უკანასკნელი მთავრის—დავითის დროს შეიცვალა დებულება მუშის ხარჯის (საქმელ-სასმელი) შესახებ. თუ წინედ მუშას ბატონი აძლევდა ხარჯს და თან უსათუოდ ღვინოც უნდა მიეცა, დავითმა საყოველთაოდ დააკანონა, რომ მუშა თავის საკუთარი ხარჯით უნდა მისულიყო სასახლეში. თუ უმადლოდა დავითს მაღალი წოდება, მხოლოდ ამ მუხლის შეტანისთვის დებულებაში.

გერმანელების ჰაეროპლანები საზღვრებისაკენ ავტომობილებით გადააქვთ.

მები და სათავეშივე ჩააქრო ცეცხლი. მართალია, მუშებმა ენა ჩაიგდეს, მაგრამ რაც დრო გადიოდა უსამართლოების ჭუჭყი მათს გულს თან და თან უფრო სქლად ედებოდა, გუბდებოდა მათს გულში შხამნაღველის ტბა და ის—ის იყო აპირებდა გადმოხეთქას! მაგრამ სად იყო კაცი, რომ აქა-იქ გზა გაეხსნა მომწამლველ ტბისთვის, რომ ნიაღვარად მოსდებოდა მთელს მხარეს! არ ჰყავდა მუშებს მეთაური და სრული დუმილიც გამეფებულიყო მათ შორის... ვინ იცის, იქნება ეს ჟანგი მუშებისავე გულში ჩალესილიყო, აყროლებული ტბაც იქვე ჩამშრალიყო, რომ დროზე არ მიშველებოდა ის, ვისიც გული იწვოდა და იტანჯებოდა ხალხის წვითა და ტანჯვით!

VI

გაისმა ხმა, რომ სალხინოს სასახლეში მუშებს უკმაყოფილება გამოუტყაბდებიათ სახლთუხუცესისთვისო და დავითი გიდელიამ ჟურები სცქვიტა: ერთხანს ალტაცების ბურუსში გაეხვია, რა გამოერკვა მარტოობას მიეცა... ცოტა კიდევ და სახე გაუცისკროვანდა:

— „ღმერთო! თუ ოდესმე აპირებ შენი უბედური ხალხის ხსნას, დღეს გაუთენე ი დღეო“, — წამოიძახა მხურვალე გულით და გასწია სალხინოში.

სალხინოში დავითს ბევრი ახალი ცნობა მიჰქონდა, რაც საზოგადოდ ხალხისთვის საიდუმლოებას შეადგენდა და ნხოლოდ დიდს ოჯახებში იყო დაცული, მაგრამ დავითმა კი იცოდა, რცოდა ტაია ბატონიშვილის ოჯახიდან. ეს ოჯახი, როგორც გამზრდელი გრიგოლისა, სასტიკად მტრობდა დედოფალს, რადგანაც ის გრიგოლს ჩრდილავდა... აქ გაისმოდა სასტიკი საყვედურები დედოფლის მიმართ და ხშირად გამოითქმოდა ხოლმე სურვილიც მისი ტახტის დასამხობად... ამ ოჯახში დავითი სტუმარი არ იყო. მას იქ აფასებდნენ კიდევ, როგორც იშვიათი სიმამაცის, ჭკუა-გონების, გამჭრიახობის და თვალ-ტანადობის ვაჟაკს და არც არავინ უმაღავდა გულის საიდუმლოს. ტაიას ოჯახშივე გაიგო დავითმა თუ ვინ მტრობდა, ან ვინ უმადლოდა დედოფალს, თითონაც გამოჰყავდა დასკვნა, რომ დედოფალი, მხოლოდ და მხოლოდ ჩიქოვანების ზურგზე გამაგრებული, საიმედო შტოზე არ იჯდა და, ამის შემდეგ, საბუთიც ჰქონდა, თვით სამთავრო ტახტზედაც გადაწყვეტილი აზრი შეედგინა... იგი დღე-დღეზე მოელოდა რალასაც, მაგრამ ბეჯითად არ იცოდა კი—რას. წინაგრძნობა ეუბნებოდა, თვალსაჩინო რამ უნდა მოხდესო, მაგრამ რა, ან როდის, ეს საიდუმლო იყო მისთვის... და, რომ სალხინოს ამბავი გაიგო, ციური სიამე იგრძნო და მოსაზრებას ძალა დაატანა, რომ სამოქმედოდ უცდომელი გზა აერჩია...

კარგა დაღამებული იყო, როცა დავითი სალხინოში ჩავიდა და ერთს ნაცნობს—მართალია თოდუას¹⁾ ესტუმრა.

ხასიათით ღინჯი და პატიოსანი მართალია იყო მთავრის ყმა და მეზობლობაში გონიერი კაცის სახელი ჰქონდა დამსახურებული. მას იცნობდნენ აგრედვე მთელს ოდიშშიაც, თავის ხელობით: ის იყო ხის ჭურჭლეულობის ხელოსანი და ყოველგან დიდი ქება ჰქონდა მის გაკეთებულ ჯამს, გობს და სხ. ის მართლაც, რომ მართალი იყო და ამისთვის აფასებდნენ, უყვარდათ და უგონებდნენ.

მართლიას ძალიან გაუხარდა დავითის სტუმრობა; მხიარულად შეეგება, მამა-შვილურად მოიკითხა და შეიპატიჟა სახლში.

— იცი ქალო ეს ვინაა?... კაი ვახშამი გამოგვიწყვე, სირცხვილი არ მაჭამო, — მოდიმარი სახით უთხრა მართალიამ ცოლს და გააცნო სტუმარი.

— ვიცი-ვიცი; სულ მის ამბავში ხარ და არ ვიცი?... მაგის დედა უნდა ცხონდეს—მაგისი, რომ ამისთანა შვილი გაუზნია!.. მაგას რა უჭირს, დალოცვილს! ჩვენ ვიკითხოთ—ჩვენ, რომ სულს გვხდის

¹⁾ სახელი და გვარი ნამდვილია. მართალიას, ზოგი უტუსაც ეძახის.

წყეული ჩიქვანი¹⁾, თორემ თავისუფალია და თავისუფალი! თუ ვაი სახუცეცია, ერთი მიბძანდეს და მაგას უთხრას:—„გამოდი და იმუშავეო“.

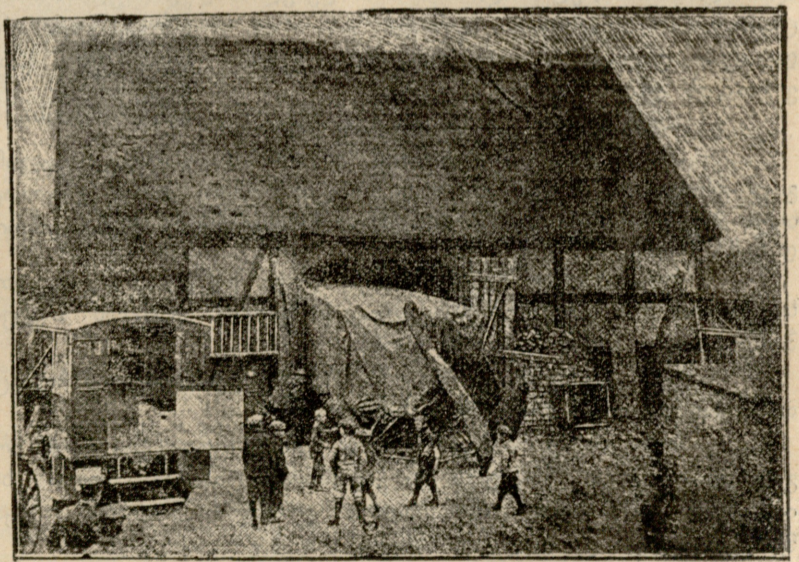
— ჰო, კაი ახლა — კაი, — გააწყვეტინა სიტყვა მართალიამ ცოლს, — ხო იცი ქალის ნამეტანი ლაპარაკი უცხო კაცთან სირცხვილია... ვახშამს დაუჩქარე—ვახშამს და ლაპარაკს მერეც მოესწრობი!

— მაგას ნუ ეზამ, მართალია, თუ ჩემი პატივისცემა ეაქ; სიტყვას ნუ გააწყვეტინებ ოჯახის დედა-ქალს... ახლა სხვა დრო დაგვიდგა—სხვა: ახლა ქალი და კაცი, დიდი და პატარა გაუქრობელ ცეცხლს უნდა ინთებდეს გულში, მოთმინებიდან უნდა გამოდიოდეს, რომ რაც დრო გადის, იმდენად უფრო და უფრო გვიჭერენ მუხრუქს. სიჩუმე და მოთმინება დღეს ცოდვია-ცოდვა, გაუქრობელი ცოდვია! ჯერ ქალებსაც გული უკვდება დღევანდელი დღით, იმათაც დაუქარგავთ მოთმინება, რა უნდა ქნას კაცმა?! ვისაც ქული ხურავს, ვისაც უღვაშები ასხია და—მამაკაცი ვარო—იტყვის, იმან დღეს, დღეს უნდა უჩვენოს ქვეყანას, რომ მამაკაცია, ქული ჰხურავს და უღვაშები ასხია!.. სხვა არა იყოს რა, ჯავრმა, მარტო ჯავრმა, სევდამ უნდა გაგვიხეთქოს გული!.. აღმძვრელი კილოთ უთხრა მართალიას დავითმა და მადლობის თვალთ გადაჰხედა დიასახლისს, თითქო ეუბნებოდა:—„განაგრძე დედაკაცო, განაგრძე; მე ვიცი შენი სქესის სიტყვის და მოხერხების ძლიერება; ვიცი, რომ როცა ფალია იფეთქავს, თოფიც იქექებსო“.

— ქალებს გაჩუმებას იმისთვის ურჩევ, რომ ენის მეტი არაფელი ეხარჯებათ და ცარიელი ენით კი ქვეყანას გადაგიჭედავენ, — ღიმილით შენიშნა მართალიამ და მხიარული თვალებით გადაჰხედა ცოლს.

— სრულიადაც არა! ჯოჯოხეთშიაც ჩავკირულიყო თუ პირველად მე არ გავიწირო თავი, რომ კაცები რამეს გააპირებდეთ, მაგრამ თქვენ დასაკლავი ძროხებივით ჩამოგიდღიათ თავი და ქალს მარტო რა შეუძლიან?... როგორ გადურბინო თავზე ქმარ-შვილს, თორემ რაც ქალი ვარ ისე დავიჩემებ ერთ რამეს!.. ამოგვხადა სული, მაგრამ როგორ ამოგვხადა ი ურჯულომ! ჩვენთვის ხარი არაა და ძროხა, თხა და ცხვარი, ქათამი და კვერცხი! კვერცხი რაა—კვერცხი? ისიც იმ დასაქცევში მიაქვთ; ვითომ ჩვენ ჰამა არ გვინდოდეს, სული არ გვედგას!.. გუშინ წინ ფორჩა²⁾ ამოვქსოვე; ორსამი პერანგი გამოვიდოდა და რაცხა-რაცხები კიდო. ვიცხა ჩემი ცოდვით სავსემ მიურბენინა ამბავი ჩიქოვანს, გუშინ კაცი მომყენა: „ფორჩა რო ჰქონია, გამომიგზავნოსო“. — რამდონი ვიფიცე, რამდონი ვიღმერთე. მაგრამ საშველი მის ოჯახს არ დაადგა! გველივით შევარდა სახლში ცოლ-შვილი გაწყვეტილი კინტირია, მონახა ფორჩა, ამოიღლია და გაუდგა გზას. გულდაწყვეტილმა რაცხა მივამხე, მომიბრუნდა და დამიწყო მუქარა: — „ენა ჩაიგდე თვარა ყულევეში ჩაგარბენინებ და თათარს მიგყიდო, მარილში გაცკვიო — მარილშიო...“

— გეყოფა მეთქი, ქალო! უცხო კაცის მაინც არ გერიდება? — ისევ გააწყვეტინა სიტყვა ქმარმა.

გერმანელების გარაუბი (ჰაეროპლანების სადგომები) რუსეთის საზღვრებზე.

¹⁾ ჩიქვანს ეძახდნენ სახლთუხუცეს დავითი ჩიქოვანს; მასვე ეძახდნენ სახუცესს.

²⁾ ადგილობრივი ნაქსოვი ტილო.

